

Hans-Henrik Holm:

Indledning

I de seneste år har der været en betydelig interesse for og debat om sikkerhedspolitiske problemer. I forbindelse med NATOs såkaldte dobbeltbeslutning fra december 1979 om stationering af mellemdistanceatomraketter og cruissmissiler og om samtidige forhandlinger med USSR om gensidig atomvåbennedrustning i Europa blussede den sikkerhedspolitiske debat voldsomt op i Danmark. Der blev dannet fredsbevægelser af forskellig art, der blev samlet ind til store dagbladsannoncer og der blev igangsat et landsomfattende arbejde med studiekredse, underskriftsindsamlinger, demonstrationer med videre. Tilsvarende blev der dannet grupper, der virkede for et stærkere dansk forsvar, og hjemmeværnet oplevede den største tilgang nogen sinde. Sikkerheds- og forsvarsspørgsmål var blevet et af de mest centrale politiske emner i begyndelsen af 1980'erne.

Årsagen hertil skal vel nok først og fremmest søges i den forværring af det internationale klima, der sætter ind i slutningen af 1970'erne. USSR og USA synes at bevæge sig på en konfrontationskurs med stadig stærkere verbale angreb på hinanden og med konfrontationer på en lang række områder - over Afrikapolitikken, over Mellemøsten Afghanistan, Polen, m.v. Den gradvise forværring af det internationale klima skal ses i sammenhæng med virkningerne af den økonomiske krise i de vestlige lande. Økonomisk tilbagegang, arbejdsløshed, m.v. har skabt en følelse af usikkerhed og angst for fremtiden i befolkningen, der gjorde, at den begyndende konfrontation mellem øst og vest pludselig blev betragtet som et afgørende vigtigt spørgsmål.

I den diskussion, der har været ført herhjemme om sikkerhedsspørgsmål, har interessen været koncentreret om sikkerhedsproblemernes internationale dimension. Debatten om dansk sikkerhedspolitik har hovedsageligt drejet sig om fornyelsen af den danske forsvarsordning: om forsvarsudgifterne skulle stige med 0, 1½ eller 3 pct., om vi kunne klare os med kun en brigade på Sjælland, osv.

I dette nummer af Politica vil vi koncentrere os om dansk sikkerhedspolitik. Hvad er egentlig Danmarks svar på den truende internationale udvikling. Hvad er det for tendenser, som skaber nye udfordringer for Danmark på det sikkerhedspolitiske område. Hvilken politik fører Danmark for at reducere truslerne og mindske usikkerheden?

Disse spørgsmål førte til, at der for et år siden blev nedsat en forskergruppe bestående af bidragyderne til dette nummer, der satte sig for at se nærmere på disse aspekter af dansk sikkerhedspolitik.¹

Hvad er sikkerhedspolitik? Begrebet er et mangetydigt og misbrugt og en fastlæggelse af indholdet i begrebet sikkerhedspolitik er en central del af dagens diskussion. Erik Beukel forsøger i artiklen "Hvad er sikkerhedspolitik" at diskutere forskellige måder at opfatte begrebet på og konkluderer, at det meget brede begreb om sikkerhedspolitik, der betyder, at sikkerhedspolitik indbefatter økonomiske problemer, udviklingsproblemer m.m., tjener til at understrege, at sikkerhedspolitik ikke kan betragtes isoleret. Men han påpeger også, at skal begrebet tjene analytiske formål, er en noget snævrere definition af sikkerhedspolitik formålstjenlig. Sikkerhedspolitik kan, forslår Beukel, defineres udfra de væsentlige mål for denne politik: Opgaven er at hindre, at der bliver anvendt militære midler mod dansk område, sikre at andre stater ikke truer os med at anvende militær magt, og endelig at begrænse skadevirkningerne mest muligt, skulle krig bryde ud. Det understreges, at midlerne til virkeliggørelse af disse mål omfatter mange typer af foranstaltninger, og at målene må vurderes i deres sammenhæng med andre politiske mål.

At sikkerhed kan forstås på mange forskellige måder, fremgår også af den netop udkomne Palme rapport.² Her defineres sikkerhed som fravær af trusler, økonomisk velfærd og politisk handlefrihed

1) Forskergruppen har under arbejdet med analysen af disse emner modtaget økonomisk støtte fra Det Sikkerheds- og Nedrustningspolitiske Udvalg og har modtaget en helt uvurderlig hjælp i form af kritiske kommentarer og andet fra en række embedsmænd. Vi skal understrege, at det er forfatteren, der er ene ansvarlig for indholdet af artiklerne.

2) The Report of the Independent Commission on Disarmament and Security Issues under the Chairmanship of Olof Palme, Common Security, A Program for Disarmament, London: Pan Books, 1982.

inden for et åbent dynamisk internationalt system. Af begge de her nævnte definitioner fremgår, at sikkerhed har en trusselskomponent og en ændringskomponent.

I de mere traditionelle beskrivelser af Danmarks sikkerhedspolitik lægges der vægt på at fremstille trusselskomponenten og her specielt på analysen af USSRs mål og hensigter. Dette er udeladt her. Vi mente i forskergruppen, at man først og fremmest måtte identificere de ændringsfaktorer, der aktuelt og potentielt stiller dansk sikkerhedspolitik over for nye krav. Konkret betød denne prioritering, at vi lagde vægt på at fremstille forholdet mellem USA og Europa og her identificere de forhold, der trækker de allierede lande inden for NATO i hver sin retning.

Nikolaj Petersen har i sin artikel "Kontinenter i drift" givet et oplæg til en forståelse af konfliktlinjerne mellem USA og Europa, og han konkluderer, at der er grund til at forvente yderligere vanskeligheder i forholdet mellem de allierede. Artiklen var stort set færdigskrevet i februar måned, og den seneste udvikling må siges at understrege hans konklusioner.

Forholdet til Norden er en anden central akse i dansk udenrigspolitik og Ib Faurby søger i sin artikel at bestemme konsekvenserne for de nordiske lande af en lang række ændringer i de sikkerhedspolitiske omgivelser. Både det europæiske politiske samarbejde EPS og teknologiske ændringer i våbensystemerne behandles, og det konkluderes, at de nordiske lande står over for sikkerhedspolitiske udfordringer af nye dimensioner.

Sikkerhedspolitisk står Danmark derfor idag i en situation, hvor der internt er skabt en ny debat med nye deltagere i debatten og mange nye krav til regeringerne. Eksternt står man over for en lang række nye udfordringer; Danmarks deltagelse i EPS giver Danmark en europæisk rolle, man ikke tidligere har haft, men placerer også Danmark centralt i konfrontationen mellem USA og Europa. De danske muligheder for at løse problemerne ved egen kraft er blevet mindre samtidig, med at problemerne er vokset, og den stigende spænding mellem USSR og USA og mellem USA og den Tredje Verden øger de sikkerhedspolitiske problemer yderligere.

De danske økonomiske muligheder er stærkt begrænsede, og den debat, der blev ført om omfanget af den sidste forsvarsordning viser, at man ikke skal sætte sin lid til, at Danmark vil være i stand til

at følge med i den teknologiske oprustning. Konsekvensen kan blive en forøget forsvarsmæssig afhængighed af NATO alliancen samtidig med, at de politiske spændinger trækker alliancen fra hinanden.

Dansk sikkerhedspolitik har mange forskellige aspekter, der ikke kan dækkes her, men ét af de aspekter, der har påkaldt sig mest opmærksomhed her på det seneste, er den danske politik over for internationale nedrustningsspørgsmål. I den afsluttende artikel analyserer Hans-Henrik Holm årsagerne bag den danske nedrustningspolitik. I artiklen "Dansk nedrustningspolitik" - betones, at man fra dansk side traditionelt har været meget forsigtig i sin politik internationalt blandt andet af hensyn til NATO medlemskabet og af hensyn til USA, men man søger også af indenrigspolitiske grunde at fastholde en aktiv profil udadtil. Konsekvensen er, at dansk nedrustningspolitik er blevet til en tåspidsgang - den voksende spænding og den fortsatte oprustning har ikke gjort det lettere for Danmark.

Denne artikel er også færdiggjort i løbet af februar måned, men den netop afsluttede nedrustningsgeneralforsamling har ganske tydeligt demonstreret, hvor store vanskeligheder der er med at få det internationale nedrustningsarbejde til at fungere efter hensigten. Palme kommissionens synspunkter synes at drukne i konfrontationen mellem øst og vest, skænderierne mellem NATO-landene og kampen om en mere retfærdig fordeling af jordens rigdomme mellem nord og syd.

Palme kommissionen kaldte deres rapport "Fælles sikkerhed", og ønskede hermed at understrege, at sikkerhedsproblemet ikke kan løses af den enkelte stat alene, men må løses i fællesskab med andre stater. Analysen af dansk sikkerhedspolitik må på samme måde foretages på baggrund af en forståelse af de sikkerhedspolitiske forhold, der hersker omkring os.

Vi håber, de her fremlagte artikler kan yde et bidrag til en sådan forståelse.